

IMPACTUL FALIMENTULUI BĂNCILOR ASUPRA ECONOMIEI REPUBLICII MOLDOVA

*Cristina PANFIL¹, masterandă, cercetător științific,
Institutul Național de Cercetări Economice
Iulita BÎRCĂ², cercetător științific,
Institutul Național de Cercetări Economice*

Acum, când stabilitatea financiară a Republicii Moldova este compromisă, iar factorul care a perturbat ritmurile anterioare de dezvoltare a economiei a fost anume sistemul bancar, este greu de ocolit analiza acestui subiect. În prezent, în Republica Moldova, 3 bănci sunt în proces de lichidare și alte 3 sunt sub supraveghere specială. Pentru a planifica unele măsuri de ameliorare a situației actuale, este nevoie, mai întâi, de a măsura impactul falimentului băncilor asupra economiei Republicii Moldova. Metodele de cercetare utilizate sunt: analiza și sinteza, deducția și inducția, compararea. Baza informațională a studiului este formată din actele legislative ale Republicii Moldova, care reglementează activitatea sectorului bancar, datele statistice ale Biroului Național de Statistică și Rapoartele de activitate ale BNM privind activitatea băncilor comerciale. Rezultatul cercetării este expunerea consecințelor colapsului băncilor în Republica Moldova și identificarea metodelor de ameliorare a situației.

Cuvinte-cheie: sector bancar, falimentul băncii, credite, situație financiară, asistență financiară de la BNM.

Nowadays, when financial stability of Republic of Moldova is discredited, and the main factor that disrupted the previous development pace of the economy is none other than banking system. Currently, in Republic of Moldova there are 3 banks in liquidation process and 3 banks under special supervision. In order to draft some improvement measures for this situation, firstly, it is necessary to measure the impact of banks collapse on the economy of Republic of Moldova. Research methods used in the paper are analysis and synthesis, deduction and induction, comparison. The informational basis of the study consists of legislative acts of the Republic of Moldova, which regulate the activity of the banking sector, statistical data from the National Bureau of Statistics and activity reports presented by National Bank on the activity of commercial banks. The result of the research is to expose the consequences of the collapse of banks in Moldova and identify ways to improve the situation.

Key words: banking, bank bankruptcy, loans, financial situation, financial assistance from NBM.

JEL Classification: G33; G21; G29; G39.

Introducere. În ultimii ani, practic, toți oamenii au devenit clienți sau utilizatori de servicii bancare. Unii primesc salarii sau pensii, alții achită serviciile comunale sau facturile fiscale, unii primesc remitențe, alții iau credite sau își depun economiile. Începând cu adolescenții și terminând cu persoanele în etate, toți suntem dependenți de serviciile bancare. Sistemul bancar poate fi considerat inima economiei, care pompează banii în întregul organism economic. Astfel, este vital să se păstreze stabilitatea în sectorul bancar pentru ca să funcționeze bine întreaga economie.

În prezent, în Republica Moldova există 11 bănci, 3 dintre ele întâmpină greutăți – sunt sub supraveghere specială, iar alte 3 bănci sunt în proces de lichidare. Această situație a devenit observabilă la 30 decembrie, atunci când Banca Națională a Moldovei a introdus administrația specială la „Unibank”. Anterior, același lucru s-a produs la „Banca de Economii” și „Banca Socială”. Recent, BNM a instituit alte 3 bănci sub supraveghere specială: „MAIB”, „Victoriabank” și „Moldindconbank”.

Conform legii instituțiilor financiare „Legea Republicii Moldova nr. 550-XIII din 21 iulie 1995”, Banca Națională este investită cu dreptul de a elibera licențe băncilor comerciale. Aceasta eliberează licență numai dacă este pe deplin convinsă că banca comercială respectă condițiile legii, situația financiară va fi satisfăcătoare și conducerea băncii este competentă și moral integră. Banca Națională, fiind unica instituție care efectuează licențierea, supravegherea și reglementarea activității instituțiilor financiare, impune și anumite cerințe și măsuri de prudență pentru instituțiile financiare, măsuri care țin de administrarea băncilor și de operațiunile lor în conformitate cu principiile contabile și de administrare și cere ca băncile să mențină în permanență un capital adecvat, resurse lichide suficiente și să asigure diversificarea activelor potrivit

¹ © Cristina PANFIL, cristina.panfil@yahoo.com

² © Iulita BÎRCĂ, bircaiulita@mail.ru

riscului pierderilor. De aceea, băncile întocmesc în mod periodic dări de seamă care reflectă operațiunile și situația financiară și, adițional, încheie contract cu o firmă independentă de audit.

Sistemul bancar în Republica Moldova. În analiza efectuată de către Fundația Universitară a Mării Negre este specificat faptul, că în urma unor scheme, prejudiciul posibil pentru „BEM”, „Banca Socială” și „Unibank” se ridică la valoarea de 17,6 miliarde lei (volumul creditelor presupuse a fi frauduloase împreună cu dobânzile). Ca urmare, Consiliul de administrare al BNM, din 27 noiembrie 2014, a aprobat decizia de acordare a unui credit de urgență pentru „BEM” (5,273 miliarde), „Banca Socială” (2,8 miliarde) și „Unibank” (1,353 miliarde), în sumă totală de 9,426 miliarde pentru a acoperi pe jumătate gaura în capitalul băncilor. Această decizie a fost luată în temeiul procesului verbal nr. 2/2014 din 7 noiembrie al Comitetului Național de Stabilitate Financiară și în baza Hotărârii Guvernului nr. 938 din 13 noiembrie 2014 „Cu privire la asigurarea stabilității macroeconomice în contextul conjuncturii regionale” (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2015, nr. 93, art. 180), în care este specificat că se acceptă acordarea creditelor (în caz de necesitate) în sumă de 9500 milioane lei pentru asigurarea stabilității sistemului financiar și pentru garantarea creditelor acordate de BNM.

Creditul acordat este estimat la 9 500 milioane lei sau echivalentul a 8,5% din PIB-ul anului 2014 (111407 mil. lei) sau până la 22% din veniturile bugetului 2014 (42 446,0 mil. lei). În prezent, în Republica Moldova sunt 3555 mii de persoane, iar dacă raportăm suma creditului oferit celor 3 bănci la numărul populației obținem faptul că fiecare cetățean din Republica Moldova a contribuit cu 2672 lei pentru a salva băncile. Se mai cunoaște că remitențele, care depășesc 20% din PIB în 2014, de asemenea, în mare parte, sunt transferate prin bănci. Dacă încrederea populației scade, oamenii vor alege să trimită bani în formă fizică, ceea ce va îngreuna evidența remitențelor.

Problemele grave de guvernare corporativă din sistemul bancar constituie în continuare un risc pentru stabilitatea financiară a Republicii Moldova. În acest caz, este absolut necesară creșterea transparenței proprietarilor față de beneficiarii finali ai băncilor. Experții de la Fundația Universitară a Mării Negre prognozează o deteriorare semnificativă a situației bugetar-fiscale, cei de la Banca Mondială – o recesiune economică în Republica Moldova. Deficitul bugetar va crește de la 3,8% din PIB în 2013 până la 5,4% în 2014 și, dacă nu vor fi luate măsuri de rigoare, până la 7,1% în 2015. În aceste condiții, statului îi va fi foarte greu să acorde ajutor instituțiilor bancare. Pentru a îmbunătăți perspectivele creșterii sunt necesare reforme concrete. Mulți oficiali (reprezentanți ai FMI, Alex Kremer – directorul Băncii Mondiale și alte persoane vizate în domeniu) s-au expus pentru lichidarea celor trei bănci comerciale la care Banca Națională a Moldovei a instituit administrare specială. Pentru determinarea impactului falimentului asupra sistemului bancar, este necesar să se clarifice procedura și cauzele acestuia.

Supravegherea prudențială a băncilor

Dacă, în urma rapoartelor obținute sau a inspecțiilor efectuate, BNM sesizează anumite abateri de la lege sau actele normative ale Băncii Naționale, condițiile de licențiere, obligațiile fiduciare ori s-au angajat în operațiuni riscante sau dubioase, aceștia nu au raportat sau au raportat cu întârziere, au raportat date eronate privind indicatorii de prudență bancară sau alte exigențe prevăzute în actele normative ale BNM, nu au respectat măsurile de remediere sau luând în considerare specificul situației financiare curente sau din trecut a băncii, Banca Națională, conform legii instituțiilor financiare „Legea Republicii Moldova nr. 550-XIII din 21 iulie 1995”, articolele 37-38, poate întreprinde următoarele măsuri:

1. **Supravegherea specială**, conform legii, se stabilește atunci când banca se află într-o situație financiară precară sau a încălcat prezenta lege, actele normative, condițiile de licențiere sau cerințele autorizației, permisiunii, aprobării, obligațiile fiduciare, obligațiile prevăzute de legislația privind prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului, al căror control al respectării ține de competența Băncii Naționale, periclitează interesele deponenților ori aceștia s-au angajat în operațiuni riscante sau dubioase, nu au raportat, au raportat date eronate privind indicatorii de prudență bancară, nu au respectat măsurile de remediere stabilite de Banca Națională. Supravegherea specială se face de către maximum 5 angajați ai BNM, care verifică situația financiară și modul în care organul executiv și administratorii își exercită obligațiile și dau recomandări. La etapa dată nu se aplică sancțiuni. Dacă comisia de supraveghere specială constată abateri grave, se purcede la administrarea specială.

2. **Administrarea specială** se instituie atunci când este necesară conservarea valorii activelor, eliminarea deficiențelor în administrarea băncii și a patrimoniului ei, încasarea creanțelor, stabilirea posibilităților de remediere a situației financiare, inclusiv de restructurare sau de lichidare a băncii. Administratorul special are atribuții depline de a conduce, a gestiona și a controla banca, dar administrarea nu poate să decurgă mai mult de 12 luni (9 luni + 3 dacă se solicită prelungire). După primele 2 luni, responsabilii prezintă primul raport cu privire la situația băncii. La analiza costurilor și beneficiilor posibilităților expuse în raport, Banca Națională trebuie să

urmărească, în mod prioritar, obiectivul de menținere a stabilității financiare și protecția intereselor deponenților, luând în considerare alegerea celei mai puțin costisitoare variante în acest sens. Banca și acționarii nu pot să culpabilizeze administratorul special sau Banca Națională de prejudiciile cauzate în cadrul administrării speciale, dacă aceste acțiuni au fost întreprinse în scop de neadmitere a riscului excesiv pentru stabilitatea financiară, de protejare a intereselor deponenților și creditorilor băncii. După ce administratorul special a prezentat raportul final cu privire la rezultatele administrării speciale, se pot efectua următoarele acțiuni: se pot lua măsuri de sanare financiară (schimbarea structurii activelor, pasivelor sau a structurii organizatorice; majorarea capitalului), reorganizarea sau vânzarea băncii ș.a.

3. **Lichidarea băncii** se face în cazul în care nu au fost lichidate circumstanțele ce au servit drept temei pentru instituirea administrării speciale sau nu pot fi lichidate în perioada administrării speciale. Activitatea administratorului special continuă până la intrarea lichidatorului în gestiunea băncii, ceea ce s-a întâmplat și în Republica Moldova. Administratorul special a transmis lichidatorului controlul asupra băncii, activelor, registrelor, documentelor și informațiilor ce-i aparțin.

În practica internațională, atunci când băncile mari încep să devină vulnerabile, guvernul intervine și salvează banca prin acordarea împrumuturilor guvernamentale. Acest fel de intervenții apar mult mai frecvent în sectorul bancar decât în orice altă industrie. Guvernul riscă banii contribuabililor pentru a salva băncile prost administrate. Este oare corect să riști banii publici pentru a salva instituțiile financiare? La etapa actuală sunt mai multe păreri privind soarta celor 3 bănci analizate. Cercetarea efectuată asupra sistemului bancar din Moldova și, în special, a efectelor lichidării Băncii de Economii, Băncii Sociale și a „Unibank”, a scos la iveală următoarele argumente ce permit confirmarea sau infirmarea acțiunilor făcute:

Argumente Pro:

- Se încalcă Regulamentul cu privire la activitatea de creditare a băncilor care operează în Republica Moldova, operațiunile și activitățile anticompetitive: angajarea în activități de manipulare care ar conduce la avantaje necinstite pentru ele și pentru terți. Nicio bancă și nicio instituție financiară afiliată băncii nu poate acorda unei persoane credite **peste limitele stabilite de Banca Națională** sau nu poate subscrie, plasa valori mobiliare sau facilita finanțări din partea unor terți către această persoană pentru a o ajuta să-și achite obligațiile către afiliată.

- Conform Articolului 10 (Retragerea licenței, subpunctul j) al Legii instituțiilor financiare nr. 550-XIII din 21 iulie 1995, se poate retrage licența băncilor (se lichidează banca) ai căror proprietari nu respectă condițiile prevăzute de lege pentru asigurarea unei gestiuni prudente ori nu permit efectuarea unei supravegheri eficiente.

- Sectorul bancar devine mai relaxat și nu se vor îngrijora foarte tare de tranzacțiile riscante, pentru că băncile nu suportă consecințele administrării riscante și deciziile nefavorabile. Cu toate că, colapsul unor instituții într-atât de mari și legate de sistem poate fi dezastruos pentru întreaga economie, în astfel de situații, guvernul obișnuiește să resusciteze starea acestora, însă acest lucru nu poate fi recomandat.

- Oamenii nu vor pierde în totalitate banii. Depozitele deținute de persoanele fizice în toate băncile comerciale vor fi garantate de Fondul de garantare a depozitelor în sistemul bancar. Conform art. 19, în cazul în care depozitele unei bănci licențiate devin indisponibile, Fondul garantează plata acestora fiecărui deponent, indiferent de numărul și mărimea lor sau de moneda în care s-au constituit, plafonul de garantare fiind de doar 6000 MDL. Toate instituțiile care dețin licența Băncii Naționale din Moldova de a desfășura activități financiare sunt admise și obligate să participe la formarea resurselor Fondului. Plata depozitelor garantate se efectuează în numerar, prin transfer sau prin alte forme de plată, nemijlocit de către Fond ori prin intermediul băncii-mandatar, special împuternicită pentru a efectua plata.

Argumente Contra:

- Se creează disconfort în societate, oamenii sunt nevoiți să retragă depozitele înainte de termenul limită și astfel, pierd foarte mulți bani din valoarea reală a economiilor lor, care a fost împrumutată băncilor aproape în mod gratuit, deoarece banca nu achită nicio despăgubire sau comision, cum se face în cazul rambursării anticipate a unui credit. Salariații și pensionarii trebuie să schimbe banca prin care se primesc salariile, pensiile sau prin care se achită facturile fiscale.

- Lichidarea băncilor va lăsa șomeri mii de oameni. Mulți dintre aceștia sunt specialiști excelenți cu experiență de zeci de ani, care vor fi nevoiți să plece peste hotare. Mai mult decât atât, lucrătorii care au credite ipotecare riscă să-și piardă și locuințele. Situația economică a celor trei bănci nu le va permite să ofere angajaților ajutoarele sociale necesare în caz de lichidare.

- Lichidarea celor trei bănci duce și la pierderea mai multor tehnologii informaționale bancare implementate pe parcursul ultimilor trei ani.

▪ Banca nu răspunde pentru încălcarea obligațiilor sale din imposibilitate fortuită de executare în legătură cu retragerea licenței. De la data retragerii licenței, calcularea dobânzilor și a penalităților la obligațiile băncii se întrerupe, iar obligațiile neajunse la scadență se consideră scadente.

▪ În cazul lichidării băncilor, gaura existentă în rezervele naționale nu se va micșora în mod instantaneu. Va fi imposibil să se încheie cu băncile un acord care prevede măsuri de remediere. Bani sustrași nu vor putea fi recuperați, iar situația economică a țării nu va putea fi îmbunătățită.

▪ Odată cu lichidarea celor trei bănci va fi ascunsă și reflectarea justă ce ține de sustragerile masive de bani. Închizându-se toate conturile, va fi mai dificil de a trage la răspundere persoanele responsabile de fărâdelege.

▪ Odată cu falimentul băncilor, două dintre care sunt de proporții mari și produsul intern brut va scădea. Guvernul va ajunge într-o situație cu datorii foarte mari, întrucât a garantat credite luate de bancă.

▪ Sistemului bancar îi este caracteristic să fie cu multe interconexiuni bancare și nebankare. Dacă o bancă eșuează, este foarte probabil ca și una din băncile partenere să intre în colaps. Acest lucru slăbește foarte mult sectorul bancar în întregime. Oamenii au tendința de a-și pierde încrederea și astfel, începe un efect în lanț ce afectează întreaga țară.

▪ Plafonul de garantare al Fondului este mult prea mic pentru persoanele fizice și agenții comerciali. Actualmente, suma totală a mijloacelor Fondului destinate garantării depozitelor persoanelor fizice constituie 228.606.000 lei, ceea ce reprezintă doar 0,96% din totalul depozitelor (23.702.468.225 lei, fără includerea depozitelor la vedere) persoanelor fizice și juridice în cele 3 bănci. Pe lângă faptul că au fost acordate împrumuturi de la guvern (adică tot din contul contribuabililor, aceștia vor mai pierde și banii economisiți, deoarece au fost sustrași bani din buzunarul statului, care se formează, în mare parte, tot pe seama contribuabililor) și acum pot fi sustrași bani și din buzunarele proprii ale oamenilor, ceea ce înseamnă că oamenii sunt jefuiți în mod dublu.

Concluzii. Crizele bancare din lume sunt gestionate diferit, în funcție de politicile guvernamentale ale țării. În circumstanțele actuale, falimentul nu putea fi evitat. Astfel, pe viitor se recomandă sporirea calității guvernării corporative în sectorul bancar, inclusiv prin sporirea transparenței proprietarilor beneficiari finali ai băncilor. Banca Națională este singura autoritate în măsură să se pronunțe asupra considerentelor de oportunitate, evaluărilor și analizelor calitative care stau la baza emiterii actelor privind aplicarea sancțiunilor și a altor măsuri [1]. Întrucât Banca Națională este independentă în exercitarea atribuțiilor sale și, la moment, nu solicită sau primește instrucțiuni de la autoritățile publice sau de la orice altă autoritate, transparența activității ei este compromisă. La nivel de bancă comercială, se recomandă stabilirea sumei garantate de stat în mărime procentuală din suma depozitului și nu în sumă fixă, iar procentele, care, conform contractului de depozit trebuie rambursate băncii, dacă nu se respectă termenul depozitului, să fie rambursate în proporție de 50% din suma ratei dobânzii acumulate și nu în totalitate sau să se țină cont de durata de timp rămas al depozitului.

Referințe bibliografice

1. Legea instituțiilor financiare: nr. 550-XIII din 21.07.1995. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 1996, nr.1, art. 2.
2. Legea cu privire la Banca Națională a Moldovei: nr. 548-XIII din 21.07.1995. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 1995, nr. 56-57, art. 624.
3. PETRIȘOR, Peiu. Republica Moldova- un cocktail exploziv la frontiera României. Fundația universitară a mării negre sub egida Academiei Române. In: Policy Memo. 2015, nr. 9, ianuarie.
4. PETRIȘOR, Peiu. Republica Moldova – modelul unui eșec economic. Fundația universitară a mării negre sub egida Academiei Române. In: Policy Memo. 2015, nr. 11, aprilie.
5. KÄRRBERG, Robert, RSELLMAN, Victor. Should banks be allowed to go into bankruptcy. 2008 [accesat 15 septembrie 2015]. Disponibil: www.math.chalmers.se/.../Should%20banks%20
6. Raport privind situația de pe piața financiar-bancară din RM și măsurile întreprinse cu referire la stabilizarea cursului de schimb MDL precum și situația de la BEM, BS și Unibank, elaborate de membrii fracțiunii partidului socialiștilor din RM [accesat 15 septembrie 2015]. Disponibil: infoprut.ro/wp-content/.../Raportul-PSRM.doc
7. Legea Republicii Moldova privind garantarea depozitelor persoanelor fizice în sistemul bancar: 575-XV din 26.12.2003. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2004, nr. 30-34, art. 169.
8. Hotărârea secretă a Guvernului Leancă în privința BEM, Banca Socială și Unibank, 14 aprilie 2015 [accesat 13 septembrie 2015]. Disponibil: <http://point.md/ro/noutati/politika/hotararea-secreta-a-guvernului-a-fost-publicata>
9. Hotărârea cu privire la asigurarea stabilității macroeconomice în contextul conjuncturii regionale: nr. 938 din 13.11.2014. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2015, nr. 93, art. 180.
10. Relația Republicii Moldova cu Fondul Monetar Internațional. 2005 [accesat 15 septembrie 2015]. Disponibil: <http://www.bnm.org/ro/content/relatia-republicii-moldova-cu-fondul-monetar-international-fmi>
11. World Development Indicators 2015. International Bank for Reconstruction and Development. Washington: World bank group, 2015. 142 p. [accesat 15 septembrie 2015]. Disponibil: www.uis.unesco.org/.../world-development-indicators-education-2015-en.p...

Recomandat spre publicare: 21.10.2015